

TOELICHTING BIJ DE MUZIEK

Bij het op muziek zetten van de teksten is veel gebruik gemaakt van de wel als "Istrisch" aangeduide toonladder. Deze kan men afleiden uit de stijgende melodisch-mineur toonladder, door op de zevende toon (leitoon) te beginnen, dus, b.v. voor het eerste lied:

(*)

resp.:

Deze toonladder heeft een aantal interessante eigenschappen, o.a. het t.o.v. de klassieke majeure- en mineur-toonladder ontbreken van de reine kwart en -kwint, waardoor b.v. tonica-, dominant- en subdominant-functies hun traditionele betekenis verliezen. Het traditionele dominant-septiem-akkoord (in het bovenstaande voorbeeld: c-es-ges-as) kan daardoor als "quasi-tonica" optreden, evenals het als "majeur/mineur"-akkoord overkomende c-es-fes.

De toonladder is, net als bij de klassieke majeure-/mineur- en kerk-toonaarden, gebaseerd op 2 halve- en 5 hele-toonsafstanden, maar de twee halve-toonsafstanden zijn hier in het begin van de toonladder geplaatst, waardoor na de vierde toon alleen nog maar hele-toonsafstanden kunnen voorkomen. Dit geeft de toonladder een speciale, dicht bij de hele-toonstoonladder liggende klankkleur, waarin b.v. de overmatige drieklank laddereigen is.

Door deze en andere eigenschappen van de Istrische toonladder is het in de loop van de eeuwen tot in groot raffinement uitgebouwd, op de gelijkzwevende stemming berustende harmonische systeem in wezen niet meer in die vorm toepasbaar. Er moest dus een nieuwe, voor de toehoorder zonder al te veel problemen invoelbare "logica" gevonden worden die ook recht doet aan de voor volksliederen essentiële algemene toegankelijkheid.

Dat de gebruikte toonladder in de landen van herkomst van de teksten ongebruikelijk of zelfs onbekend is, is minder belangrijk: de teksten geven universeel navoelbare gevoelens en gedachten weer, en door de toepassing van een gemeenschappelijk toonsysteem is een eenheid tussen de teksten onderling mogelijk die het strikt-nationale vermijdt. Aanknopingspunten met meer traditionele West-Europese toon-systemen zijn overigens niet monomaan-principieel vermeden: reine kwarten en kwinten kunnen dan een "pseudo-Picardische" gevoelswaarde krijgen.

De teksten gaan vaak uit van een individuele emotie, dikwijls verwoord in de directe rede. Deze emoties zijn echter ook weer zo universeel uitgedrukt dat zetting voor koor niet met die individualiteit in tegenspraak is, waarbij bovendien vrouwenstemmen ook kennelijk vanuit een man gedachte teksten kunnen zingen en omgekeerd.

(*) zie noot volgende blz.

(*) De basis-toonladders voor de andere delen zijn:

Om het aantal voortekens in de maten zelf te beperken, zijn sommige voortekens vooraan de balk geplaatst. Daarbij zijn, om het visuele beeld niet onnodig te compliceren, de klassieke majeur/ mineur-opstellingen aangehouden, dus in het eerste deel bes-es-as, in het tweede deel fis, in het derde deel fis-cis en in het vierde deel bes-es. De eigenlijke grondtonen zijn echter resp.: C, Fis, Dis en A.